

AFRIKÁÉRT – ALAPÍTVÁNNYAL, SZÍVVEL, LÉLEKKEL GONDOLATOK FRANCE MUTOMBO KÖNYVÉRŐL

ÍRTA: TARRÓSY ISTVÁN

Amint azt a 2024. április 24-én, a hagyományos éves pécsi Afrika Napok rendezvénysorozat keretében megtartott könyvbemutatón mondtam, rendhagyó módon szeretnék néhány gondolatot megosztani a Tisztelt Olvasókkal France Mutombo barátom első könyvéről. Arról a kongói-magyar, magyar-kongói barátomról van szó, aki felnőtt életét valójában Magyarországon töltötte/tölti, hiszen 27 éve él itt velünk – Magyarország az ő hazája is (ellenben szülőföldje és felnőtté válása színhelye Kongó, a volt Zaire, amely ma a Kongói Demokratikus Köztársaság névre hallgat). Személyes ismertségünk 2007-re datálódik, amikor is az akkori Magyar Afrika Platform civil ernyőszervezet által találkoztunk. A 2008-ban indított migrációs projektünk, a „Feketén-fehéren – Itt vagyunk!” keretében pedig egy nagy interjút is rögzítettünk France-szal, amelyet az Afrika Tanulmányok folyóirat hasábjain közöltünk. (Afrika Tanulmányok, 2009) Azóta számos sikeres projektben volt szerencsénk együttműködni – ezek során meggyőződhettem arról, mennyire elkötelezett az afrikai-magyar kapcsolatok fejlesztése, és általában az afrikai fejlődés előmozdítása, támogatása iránt. Talán nem kis részben az ő hathatós tevékenységének eredménye volt az (hiszen ma már hazája tiszteletbeli konzulja Magyarországon), hogy 2024. szeptember 30-án hivatalos látogatásra Magyarországra érkezett Félix Antoine Tshisekedi kongói elnök, aki 2019 után 2023-ban lett újraválasztva hazájában.

France Mutombo Tshimuanga 1976. február 15-én született Tsilenge faluban, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, egy luba családban. A lubák többek között híres fafaragók, és messze földön ismertek a maszkkészítési kultúrájukról. Az 1900-as évek elején az egyik leghíresebb magyar Afrika-kutató, Torday Emil is hosszabb időt töltött a lubák területén, még a nyelvüket is megtanulta. Ahogyan Szilasi Ildikó, a Torday-emlékexpedíció főszervezője egy tanulmányában írja: „Kutatóútjai végére összesen nyolc kongói nyelvet-nyelvjárást beszélt.” (Szilasi, 2015: 106). France anyai nagypapja nevét is megkapta, hogy az apától örökölt név mellett benne éljen tovább az ősei hagyatéka. „A Mutombo jelentése mély mozsár, [...] a Tshimuanga pedig azt jelenti: apró tárgyak, megszámlálhatatlan dolgok szétszórója.” (18. o.) Amikor a könyvbemutató e jelentés kapcsán felvettem France-nak, hogy értelmezhetjük-e úgy, hogy Tshimuangaként ő valójában sok-sok apró dolog összekapcsolója, integratív ereje, tetszésének adott hangot. Talán nem is csoda ez, hiszen, ahogyan France írja: „A lubáknál a legtöbb név optimizmust, pozitív dolgot fejez ki, és növelik a

Mutombo, France (2023): Kavicsok és gyémántok. Első 21 évem Kongóban.

Budapest: Afrikáért Alapítvány

gyerek önbizalmát, önértékelését. Az anya ezeket dúdolja az altatódalokban, mesékben, ezekkel dicséri a gyereket.” (18. o.)

Maga a könyv természetesen magyar nyelven íródott, hiszen France remekül beszéli e nyelvet is – valójában multilingvális személyiség, aki nemes egyszerűséggel engem csak Monsieur Pishtinek szólít. 2012 decemberében kaptam tőle ezt a nevet akkor, amikor önkéntesként egy remek csapat tagjaként én is kint jártam a France alapítványa (Afrikáért Alapítvány) által fenntartott és működtetett College Othniel iskolakomplexumban és a mellette lévő árvaházban Kinshasában, és számos fejlesztést hajtottunk végre mi magunk pusztán kézzel – többek között egy mini focipályát építettünk az árvaházi gyerekeknek.

A kötet rendkívül olvasmányos, köszönhetően továbbá egyrészt annak, hogy France-nak odaadó magyar tanára volt Dr. Kovácsné Balázs Katalin személyében, akitől remekül elsajátíthatta a magyar nyelvet, és akire France mindig úgy gondol, hogy szinte „pótfiaként fogadott engem a családjába” és a könyv megszületését nagyban bátorította, átnézve a kéziratot is. Másrészt, a szöveggondozásért felelős Sebes Katalin, valamint a szerkesztésért felelős Mihalicz Csilla is színvonalas támogatómunkát végeztek, amelynek eredménye e minőségi kötet.

A könyv – az Előszót követően és a Zárszó előtt – hét fejezetben tekinti át France „első 21 évét Kongóban”. Nagyban segítette volna az olvasót, ha a kötet térképeken is megmutatja, merre járunk a térben, miközben az egyes sztorikat éljük át magunk is. Az első bő 120 oldal a családdal és az iskolával, a kongói iskolarendszerrel foglalkozik. A kreatív, szorgalmas és a családjáért dolgozó édesapa gyémántbiznisztől később értette meg France, ahogyan írja: „Felnőtt fejjel belegondolva elég szürreális, hogy az udvarunkban volt a gyémántmosoda. [...] Fura volt látni, hogy apu milyen szigorral figyelte [a család többi ott dolgozó tagját], mint egy kényszermunkatáborban a kegyetlen kápó, nehogy zsebre rakjanak egy értékes követ. [...] Később értettem meg, hogy a gyémántmosásnál dől el, hogy gazdag leszel-e vagy sem. Ha vannak megbízható mosóid, akkor igen.” (25. o.)

Kifejezetten örvendetes, hogy France külön figyelmet szentel könyvében a gyémánt nemzetközi kereskedelmének („A gyémánt és nemzetközi piaca” cím alatt, 34–42. o.) és valóra váltja egyik misszióját: e könyvvel egyúttal ismeretterjesztő feladatot is megvalósít. Nem maradt ki tehát a Kimberley-folyamat megemléítése sem, amelyet 2003-ban indítottak útjára és amelynek célja, hogy a „véres gyémántokat” (azaz a konfliktus-gyémántokat) redukálja a globális kereskedelmi láncokból.

Miután apja hirtelen kiszállt a bizniszből, a gyémántkereskedés helyett „kénytelen volt újabb üzletet kitalálni, [...] így vágott bele a cement-nagykereskedésbe.” (44. o.)

A családi örökségek között természetesen kitárulkoznak a kulturális és gasztró-kulturális bugyrok, így betekintést nyerhetünk egy-egy pillanatra a rítusok, az ünnepek, a zene, a tánc, a közös éneklések fontosságába. „A családi érzés nyitja meg a lehetőséget arra, hogy klán-, majd törzsi [azaz népcsoporti] léptékben is megtapasztalható legyen az együvé tartozás.” (68. o.) Úgy gondolom, ez mindvégig elkíséri France-ot, ez mind benne lakozik.

Ahogy France édesapja egyre nagyobb jövedelemre tett szert, a család egyre jómódúbbá vált, „mind több és több rokonunk vándorolt Kinshasába Mbuji-Mayiból, egy jobb élet reményében, és valamennyien nálunk kötöttek ki. Volt mindig mit enni, volt szállás, apu mindenkit jó szívvel befogadott. A vidéki rokonokat is taníttatni kellett.” (97. o.) France kiváltságosnak mondja magát, mert apja tudta fizetni az iskoláztatását, és mert egy jól felszerelt iskolába járhatott (74. o.). Az, hogy a mai napig sem ideálisak az iskolai körülmények, ösztönözhetette France-ot arra, hogy maga is iskolát hozzon létre és működtessen a kongói főváros egyik külkerületében. Az Othniel Általános- és Középiskolában 450 gyerek tanul. A vidék iskolái valódi „ökoiskolák”, amelyek működése merőben eltér az általunk ismertektől – többek között e helyeken sokszor a „pálmafa alatt gyülekeznek a gyerekek [...] A könyv és a szótár a tanár fejében van, onnan adagolja a lurkóknak a tudást naponta, énekek és mondókák formájában. Iskolaszerek hiányában a vidéki gyerekeknek csak az ismétlés és a memorizálás marad tanulási módszer gyanánt. Keveset írnak és olvasnak. [...] A tanárt olykor barterben fizetik: a szülők elviszik neki a termés egy részét – kukoricát, maniókát, vagy akár egy mázsa faszenet.” (102–103. o.)

A negyedik fejezet „A sötétség hatalmában” címet viseli és a kongói éjszakákba, a varázslat, a fekete mágia, a boszorkányüzés – édesanyját boszorkányság vádjával illették –, a birkózás, az „utca farkastörvényei” (214. o.) világába vezet be bennünket France saját maga által átélt történésein keresztül. Édesanyját teljesen képes volt a „mindig újító, egyben felforgató” (234. o.) édesapja rehabilitálni (a boszorkányság

**„Felnőtt fejjel be-
legondolva elég
szürreális, hogy az
udvarunkban volt a
gyémántmosoda. [...] Fura volt látni, hogy apu milyen szigorral figyelte [a család többi ott dolgozó tagját], mint egy kényszer-munkatáborban a kegyetlen kápó, ne-hogy zsebre rakjanak egy értékes követ. [...] Később értettem meg, hogy a gyémántmosásnál dől el, hogy gazdag leszel-e vagy sem. Ha vannak megbízható mosóid, akkor igen.”**

stigmája alól), Kinshasában teljesen új fejezetet kezdhetett a család. „Édesapán a stratégia embere volt, aki nem mindig a részletekben, hanem a korszakalkotó döntésekben remekelt.” (243. o.) A kamaszkorba lépő France pedig apja prosperáló cégbirodalma okán a felsőközép polgári réteg tagjaként építhette tovább magát.

Az 1990-es évek elején – tudjuk jól – nagy változások alakították a világ egészét. Rendszerváltásokra került sor Kelet-közép Európa-szerte, 1991-ben felbomlott a Szovjetunió, véget ért a kétpólusú világ. 1994-ben száz napon keresztül a parányi kelet-közép-afrikai Ruandában az emberi történelem egyik legdrámaibb népirtására került sor. A kongói diktátor Mobutu Sese Seko 1997-ben befejezte „földi küldetését”, amivel 32 évnyi kleptokrácia (ami valójában tolvajuralmat jelent) ért véget, minden hosszán ható negatív következményével együtt. A gyarmati uralom alól történt 1960-as felszabadulása óta a Kongói Demokratikus Köztársaság egy permanens társadalmi-politikai krízisben lévő államalakulat volt, amelyet a világ egyik legsérülékenyebb államának minősítettek, fő problémaként a rossz kormányzást kiemelve. Az 1990-es évek második felére „sötét felhő borult Kongó fölé.” (310. o.) 1997 lett az év, amikor France Mutombo elindult Magyarországra. „Hogy mit kerestem, és mi elől menekültem? Európába akartam menni, mint a legtöbb afrikai fiatal. A lenyűgöző Európába, amit a mi lingala nyelvünk Potónak hív [...] Ki ne akart volna Poto egyetemem tanolni? Ez volt minden értelmiségi és továbbtanulni vágyó kongói álma.” (330–331. o.) „Elhagytam szeretett országomat, és 21 elmúlt évemet. Fogalmam sem volt, mikor látom viszont Kinshasát, Mbuji-Mayit, szeretteimet, barátaimat, de nem is ez foglalkoztatott ebben a pillanatban, hanem az, hogy mi vár rám Magyarországon. Örömteli várakozás töltötte el a szívemet. Viszlát, Kongó! Helló, Magyarország!” (387. o.) *

Hivatkozott irodalom

- Afrika Tanulmányok (2009): Interjú France Mutomboval. *Afrika Tanulmányok / Hungarian Journal of African Studies*, 3(2), 54–61.
- Szilasi Ildikó (2015): Torday Emil Kongó-kutató leveleinek fényében. *Forrás: Irodalom-Művészet-Tudomány*, 45(2), 106–110.